

ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ПОЛИТИКА НА ГЪРЦИЯ

Гл. ас. Д-р Пламен Теодосиев

p.teodosiev@unibit.bg

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Целта на изследването е да се направи анализ на тенденции във външната политика на Гърция, гръцкото тълкувание на противоречията с Турция, политиката на Балканите, задълбоченото сътрудничество със САЩ и евентуалното отражение върху националната сигурност на България.

Ключови думи: Турция, Гърция, външна политика, противоречия, рискове и заплахи, национална сигурност

TRENDS IN GREECE'S FOREIGN POLICY

Assist. Prof. PhD Plamen Teodosiev,

p.teodosiev@unibit.bg

University of Library Science and Information Technology

Abstract: *The aim of the study is to analyze trends in Greece's foreign policy, the Greek interpretation of the contradictions with Turkey, the policy in the Balkans, the in-depth cooperation with the United States and the possible impact on Bulgaria's national security.*

Keywords: *Turkey, Greece, foreign policy, contradictions, risks and threats, national security*

Гръцката външна политика се характеризира с последователност, приемственост и стриктно придържане към националните интереси на страната, които са предмет на национален консенсус. За тяхното постигане правителството на Нова демокрация провежда много активна дипломатическа дейност и задълбочаване партньорства със сходно мислещи страни и поддържа изключително активен профил на международната сцена.

Според министъра на външните работи Никос Дендиас гръцката външна политика има седем основни направления, които той понякога нарича взаимнозависими полета на действие, сфери на интереси, кръгове, стълбове на външната политика:[1]

- ЕС и двустранните отношения с европейските страни,
- Отношенията със САЩ и НАТО,
- Източното Средиземноморие, Близкия Изток, Персийския Залив и Северна Африка,
- Западни Балкани,

- Водещи азиатски страни като Индия, Япония, Виетнам, Индонезия, Австралия,
- Африканските страни на юг от Сахара
- Участие в международни организации.

Турски-гръцки противоречия.

Според Гърция,, Турция е най-голямото външно предизвикателство за страната. Състоянието на отношенията се оценяват като изразяване на открита враждебност, без реална перспектива за разбирателство по откритите въпроси. За гръцката страна основно място заема неоосманистката, ревизионистична по своята същност, доктрина, която намира израз в различни аспекти на турската външна политика при Ердоган. В нарастваща степен тя засяга въпросите на делимитацията на териториалните води, континенталния шелф и изключителните икономически зони, където се сблъскват реалните интереси на двете морски държави. Противоречието тук далеч не се изчерпва със свободата на корабоплаване и права за риболов около гръцките острова в близост до турския материк. Проблемът не е нов – още през 1995 г. турският парламент обяви за *casus belli* всяко разширяване на гръцките териториални води от сегашните 6 морски мили – а в условията на разразилата се енергийна криза той става все по-актуален предвид перспективите за откриване на нефт и газ, от които и двете държави се нуждаят за своето икономическо развитие.

На този етап Гърция и Турция не само не са готови на компромис, но и са далеч от общо разбиране за пътищата за неговото намиране. Вижданията на Атина за цивилизовано отнасяне на въпроса или отделни аспекти от него към Международния съд на ООН в Хага, се посрещат с недоверие и мнителност от Анкара, която се опитва да укрепи своите позиции за евентуални бъдещи преговори с политика на свършените факти. Съответно това генерира нов кръг от недоверие и напрежение в двустранните отношения. Сегашното състояние не изключва хипотезата в бъдеще да се достигне до точка на насищане и двете страни да потърсят път за поетапен и балансиран компромис. Освен, ако междувременно не се стигне до горещ конфликт, който на този етап не изглежда реалистичен.

Може да се оцени, че обратът в отношенията и промяната в тона на турската страна настъпи непосредствено след визитата на К. Мицотакис във Вашингтон през май 2022 г., където той положи усилия да блокира продажбата на нови американски изстребители F-16 на Турция, характеризирайки я като източник на нестабилност на югоизточния фланг на НАТО, вкл. в речта си пред двете камари на Конгреса, без да я споменава поименно. Ердоган прие тези действия на гръцкия премиер като нарушение

на договореностите от срещата между двамата в Истанбул и замрази отношенията с Гърция, декларирайки, че повече няма да се среща с Мицотакис. Може да се предположи, че освен засегнато му “его“, решението на Ердоган вероятно се базира на анализ и на редица гръцки външнополитически действия, които в крайна сметка имат за цел съдържане на Турция и в този смисъл противоречат на нейните интереси. Притеснителните за Турция са усилията на САЩ за превръщането на Гърция във водещ партньор на страната в региона; подкрепата на Вашингтон за гръцкия суверенитет и териториална цялост, както и на гръцките позиции по Кипърския въпрос. Удължаването на срока на действие на договора за стратегическо отбранително сътрудничество със САЩ и включването на допълнителни гръцки военни съоръжения, използването на пристанището в Александруполис в близост до Турция, включването на Гърция в програмата F-35 на фона на изключването на Турция заради закупуването на руските зенитни системи S 400 и вдигането на американското оръжейно ембарго върху Република Кипър.

Отношенията ескалираха и когато Турция отправи заплахи за използването на военна сила, ако Гърция продължава да милитаризира островите в Егейско море. Атина отговори съдържано, но и подчерта готовността на нейните въоръжени сили да посрещнат всяко военно предизвикателство към суверенитета и териториалната цялост на Гърция. Противоречията се прехвърлиха и в ООН, когато през септември 2022 г. Турция внесе писмо за нарушения на Лозанския мирен договор от страна на Гърция, отнасящи се до демилитаризацията на острови в Егейско море. Последва отговор на Гърция, отхвърлящ турските обвинения. Гръцката страна счита, че турската осъществява миграционен натиск, докато пък Анкара отправя обвинения за нарушаване на правата на мюсюлманите в Западна Тракия.

Гръцко-американски отношения

За по-доброто си позициониране по отношение на Турция и нейното възпиране в Егейско море и Източното Средиземноморие, както и по ред други причини като войната в Украйна и турско-руското сближаване, стратегическото партньорство със САЩ е един от водещите приоритети на гръцкото правителство. САЩ подкрепят превръщането на Гърция в основна ос на стабилност в ЮИЕ и водещ фактор по отношение на евроинтеграционните процеси на Западните Балкани. Съществен напредък има в областта на политическото, военното, икономическото и енергийното сътрудничество в контекста на нарасналото поради войната в Украйна геостратегическо

значение на Гърция. В своите усилия за развитие на отношенията Атина активно използва гръцкото лоби в Конгреса и влиянието на американците от гръцки произход.

Основен елемент в отношенията са разширяване на сътрудничеството във военната област, в т.ч. провеждане на двустранни и много страни учения, предоставяне от Държавния департамент на САЩ финансиране от 30 млн. долара, осигурени по програмата за чуждестранно финансиране, получаване на достъп до програмата за многоцелеви стелт-изстребителите от пето поколение F-35 (Турция бе изключена, заради покупката от Русия на ракети С-400). Усилено се водят преговори за изграждането на американска военна база до пристанището в Александруполис, където с американска помощ се извършва модернизация и разширяване.

Ролята на Гърция на Западните Балкани

Западните Балкани са сред основните приоритети на гръцката външна политика. Основните усилия на гръцкото правителство са насочени към утвърждаването на страната като водещ политически и икономически фактор и основен двигател на евроинтеграционните процеси на Западните Балкани. Гърция продължи активната си подкрепа за присъединяването им към ЕС, като към аргументите добави съображения за ограничаване на влиянието на трети страни в региона - Турция и Русия. Позициите на Гърция по конкретните измерения на евроинтеграцията на всяка държава от региона са пряко свързани с гръцкия национален интерес в двустранен план, което е особено валидно за съседните ѝ Албания и Северна Македония.

Гърция се стреми да засили енергийното сътрудничество със страните в светлината на енергийната криза (чрез изграждане на газови междусистемни връзки, предоставяне на ноу-хау за намаляване на зависимостта от лигнитни въглища и разширяване на използването на възобновяеми енергийни ресурси), което допълнително засилва гръцкото влияние и ролята на страната като водещ икономически, а от там и политически фактор в региона.

Сред страните от Западните Балкани приоритетни за Гърция са съседните ѝ Албания и Северна Македония.

По отношение на Албания съществуват противоречия относно делимитацията на изключителните икономически зони (ИИЗ), което за Гърция е най-важната тема, доколкото се приема като модел за решаване на сходния, но доста по-остър и сложен проблем с Турция. (става дума за няколко гръцки островчета и скали северно от Корфу, за които гръцката страна твърди, че имат право да генерират ИИЗ, докато албанска смята, че тези гръцки острови и албанския материк не са равноправни в това отношение и не

приема определянето на средна линия. Според Рама, който като лидер на опозицията внесе в Конституционния съд през 2009 г. подписаното тогава споразумение, гръцкият вариант лишава Албания от 225 кв км ИИЗ). Гърция обаче не пропуска да заявява, че пътят на Албания към ЕС минава през добросъседските отношения с Гърция.

Друг проблем в отношенията е че Албания се опитва да постави на дневен ред имуществените права на чамите, които са и парламентарно представени в албанския парламент, но се среща категоричен отказ.

Съществуват и други нерешени въпроси между двете страни, като състояние във война на Албания с Гърция, спазване на споразуменията за поддържане на граничните пирамиди по сухопътната граница и за предотвратяване на граничните инциденти, както и за охраната на пограничната река Вьоса и езерото Преспа.

По отношения на Северна Македония, условието на Гърция е да се спазва категорично Преспанското споразумение. Правителството на Нова демокрация, независимо, че партията не подкрепи ратификацията му, изразява своята подкрепа за македонското членство в ЕС.

Основните противоречия са свързани с прилагането на споразумението. От една страна Атина не бърза да ратифицира меморандумите, произтичащи от него, за да не се постигне разцепление в гласовете на управляващата партия. Формалният предтекст е че липсва развитие за промени в текстовете по история и от продължаващите опити за активация на „самопредставянето“ за наследници на Александър Велики.

Основен елемент на двустранните отношения е задълбочаването на сътрудничеството в енергийната област

Сътрудничеството на двете страни във военната област се изразява в охрана въздушното пространство на РСМ от гръцките ВВС и участие в съвместни учения.

Отношенията на Гърция с един от основните ѝ „исторически партньори“ в региона – Сърбия формално (вербално) имат стратегически характер. На фона на руско-украинския конфликт са повлияни от позициите на Сърбия по войната в Украйна и засилващото се сътрудничество Белград – Москва, подобряването на връзките на Сърбия с Турция, както и от предприетите стъпки от страна на Атина за сближаване с Косово. Опитите на Мицотакис да повлияе на Вучич да се присъедини към санкциите срещу Русия не се увенчаха с успех. Очаква се недоверието по тази тема да има траен характер, но няма да попречи на развитието на сътрудничеството по секторни политики, сред които и енергетика и транспортна свързаност. От сръбска страна е бил демонстриран интерес към реализиране на доставки на природен газ от газопровода TAP и LNG

терминала в Александруполис и за продължаване на сътрудничеството по развитие на железопътния коридор №10.

Гърция е една от страните, които не признават независимостта на Косово, което се дължи на приятелските отношения със Сърбия. Има известен напредък за задълбочаване на сътрудничеството в областта на енергетиката, което се изразява в интерес за изграждане от страна на гръцка компания на газотурбинна електроцентрала на територия на Косово и евентуално включване на страната в бъдещата газова връзка с РСМ.

„Гръцката икономическа инвазия“ може да се отрази на българо-македонските отношения и правителството на Северна Македония да не спазва договора за приятелство и пронационалистическите кръгове в страната да продължават да извършват провокации спрямо българите там.

От друга страна стратегическото партньорство със Сърбия също може да се отрази на отношенията към българското малцинство там.

В тази връзка, за да отстоява позициите си, България трябва да търси пътища за участие в предстоящите инфраструктурни проекти в Северна Македония, както и да провежда балансирана политика спрямо Сърбия..

Целесъобразно е да се преразгледа решението за въвеждане на транзитни такси за природен газ, предвид, че средствата не влизат в българската хазна.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Архив на МВнР